

חג הסוכות תשפ"ג | גליון נושא | מס' 3 למען ידעו דורותיכם

יהודי - שמחה

הרב אשר קובלסקי שליט"א

בבית מדרשו של הרה"ק בעל ה"יסוד העבודה" מסלונים זי"ע, נראתה דמות בלתי שגרתית. חייל רוסי, עטוי מדי הצבא האדום וחמוש בנשק חדשני, נקלע לבית המדרש לתפילת ערבית שגרתית. דמות החייל התמיר והחסון ריתקה אליה את הילדים, ולא פחות מכך – הפתיעה את המבוגרים... דמותו של חייל בבית המדרש לא היתה מחזה נפוץ ברוסיה. יהודים שהפכו לחיילי הצאר, שכחו עד מהרה היכן ממוקם בית המדרש... לפיכך היתה הפליאה גדולה ורבה כל כך, אך היא התעצמה שבעתיים כאשר הרבי, בעל ה"יסוד העבודה" פתח לפתע את דלתו וזמין את החייל האלמוני להיכנס אליו... עתה, היו החסידים מסוקרנים ממש, והביטו בעיניים נדהמות על המתרחש – הרבי קרא אליו את החייל בחביבות רבה, הזמינו לשבת לצידו בפנים מאירות, וקירב אותו מאוד. אחרי ששוחח עמו בידידות דקות ספורות, שאל הרבי בנחת: 'אני רואה על פניך אור ייחודי, אור של עולם הבא המשתקף על מצחך. אמור נא לי, האם עשית איזו מצוה נדירה? אולי הצלת נפש מישראל? איך זכית לאור כה גדול על פניך היהודית?'

החייל נבוך, הרהר דקות ספורות, חיפש בירכתי מוחו, אך לא זכר דבר. הוא לא זוכר מצוה מיוחדת שקיים, מעבר למצוות השגרתיות והיומיומיות. לא, הוא בשום אופן לא מצליח להיזכר... אך הרבי לא ויתר: 'זה פשוט לא יתכן אחרת. יש עליך אור מהעולם העליון, אור לא מצוי, אור ייחודי זורח ונוצץ. בוודאי שעשית מצוה מיוחדת, או קיימת מצוה באופן של מסירות נפש. אמור נא לי, איזו מצוה קיימת?'

החייל שב וחיטט בזכרונו, לבסוף ניצת בו זיק של זכרון רחוק: 'אני זוכר, שלפני קרוב לשנה, היה זה בערב חג הסוכות, קיבלתי תורנות שמירה במוצב מרוחק, תורנות של שתיים עשרה שעות – מחצות היום ועד חצות הלילה. הקור היה עז, הכפור חדר לעצמות, אך מעייני היו נתונים במקום אחר לגמרי...'. החייל נשם עמוקות והמשיך: 'ידעתי שבאותו ערב יחול חג הסוכות, וידעתי שבעיירה הסמוכה למוצב – ישנן סוכות כשרות בהן אוכל לקיים את מצות אכילת 'כזית' בסוכה בלילה הראשון של החג. אך עם זאת – העובדה כי עליי להיות בתורנות באותו לילה עד חצות הלילה, החדירה בי את ההכרה כי לא אוכל לקיים את המצוה, שכן אינני יכול לעזוב את השמירה, ובאם אברח לסוכה לפני תום התורנות – אני מסתכן בגזר דין מוות בבית משפט צבאי...'

לא ידעתי את נפשי ממתח וחרדה. מחד גיסא – הסוכה כה קרובה, אני יכול להגיע אליה ולקיים את המצוה די בקלות. אך מאידך גיסא – אני מסתכן בנפשי אם אברח מהתורנות, ולמעשה – אכילת 'כזית' בסוכה בלילה החג מסכנת את חיי. הייתי במבוכה רבה, לא ידעתי מה להחליט...'. החייל קינח דמעה סוררת, ושב להרצאת דבריו: 'החלטתי שמצות סוכה שווה כל מחיר. מבעוד מועד ניסיתי לעקוב מתי אין מעקב אחרי השומרים, ואף הותרתי את מעילי תלוי בעמדה – שיחשבו שאני שם... בשעה אחת עשרה וחצי בלילה, עזבתי את עמדת השמירה, ואצתי-רצתי אל הסוכה. קידשתי על היין, בירכתי 'לישב בסוכה' בהתלהבות רבה, ואכלתי 'כזית' בדבקות. בשלוש דקות לשתים עשרה כבר הייתי בחזרה בעמדת השמירה, רגע לפני שיבוא מחליפי, שלא יגלה חלילה שנעלמתי לזמן מה...'. לסיום, שאל החייל: 'אולי למצוה הזאת שקיימת במסירות נפש מכוון הרבי?'

זו מצוה כבירה שנקנתה במסירות נפש', אמר הרבי בהתלהבות ובהערכה, 'מצוה רבת זכות ויקרת ערך, אך עדיין היא לבדה לא מסבירה את האור הייחודי הזורח עליך, את העובדה שזכית באור כה יקר מהעולמות העליונים. אמור נא לי, מה עשית אחר כך? מה עשית כששבת לעמדת השמירה?'

'אה', השיב החייל בפשטות, 'לא שום דבר מיוחד... שמחתי על שזכיתי לקיים את המצוה, ורקדתי באושר בתוככי המוצב הצבאי. פשוט רקדתי בכל הכח ובכל העוצמה, שמח ומאושר שזכיתי לקיים את המצוה למרות כל הקשיים וההפרעות... באמת הרגשתי אז מאושר מאוד', אמר החייל בהתרגשות, 'עד שרקדתי ונדמה בעיניי כאילו כל המוצב כולו רוקד עמי יחדיו...'

רְחִם־נָא קְהַל עַדַת יִשְׂרָאֵל, סֶלַח וּמַחַל עֲוֹנָם וְהוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושיהיה סככה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה.

דיני מצוות אכילה בסוכה בלילה הראשון

הגאון רבי יצחק יעקב פוקס שליט"א

חובה לקדש ולאכול "כזית" פת לפחות, בליל חג ראשון של סוכות, כנלמד מהיקש ט"ו - ט"ו מחג המצות (שו"ע תרל"ט, ג ומשנ"ב, י"ט). ויש להמתין עד שיהיה לילה ממש ונכון לכתחילה לאכול "כביצה" פת [לגר"ח נאה זצ"ל - 57 גרם ולהחזו"א זצ"ל 100 סמ"ק], לצאת ידי הסוברים שהחיוב ב"כביצה" (מ"ב, כ"ב).

קידוש

לפני הקידוש, היה נוהג מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל להזהיר לנשים שבירכו "שהחיינו" בהדלקת הנרות, שלא תענינה "אמן" על "שהחיינו" שבקידוש, ובדיעבד, אם ענו - אינו הפסק (מנחת שלמה תניינא, ס), ויש שפסקו שאף לכתחילה יכולות לענות (שו"ת אגרות משה או"ח ד, ק"א). מכל מקום, מי שענתה אמן נכון שלא תשתה מכוס הקידוש, מפני שהפסיקה באמן בין הגפן לשתייה (שו"ת הר צבי או"ח נד שו"ת שבט הלוי ח"ג או"ח סט וחזון עובדיה עמ' קל"ג). ויש שכתבו, שתעשה איזה הפסק ותברך הגפן לפני שתייתה (לוח דבר יום ביומו). ואשה המברכת בכל קידוש הגפן לעצמה לפני שתייתה, לכל הדעות עונה אמן שוב על ה"שהחיינו" שבקידוש.

וכך הכריז מורנו הגרש"ז אויערבך זצ"ל לפני הקידוש בליל ראשון: "יש לכוון בשמיעת ברכת אשר קדשנו במצוותיו לישב בסוכה, גם על מצות אכילת כזית פת בלילה זה בסוכה, ולכן רצוי שלא להפסיק בדיבור משעת הקידוש ועד אכילתו, וכן להיזהר לאוכלו בתוך כדי אכילת פרס [כ-4 דקות, ולקטן יש לסמוך עד 9 דקות], ולכוון בקיום מצות סוכה לשם זכירת יציאת מצרים, כדכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ

'אכן נודע הדבר', אורו עיניו של הרבי וחיוכו התרחב באחת, 'האור המיוחד הזרוע על פניך, האור של גן עדן הזורח ממצחך, הוא בעקבות השמחה הרבה, תוצאה מהשמחה הרבה שהיית נתון בה לאור קיום המצוה. המצוה עצמה היא רבת זכויות, אך השמחה שלך והריקוד שרקדת בעטיה - אלה הכפילו את גדלות המצוה עשרות מונים, ובזכותם זכית לאור המיוחד הזורח על פניך.'

הרבי סיים את דבריו, ולחץ בחמימות את ידיו של החייל לפני פרידתם. ולחסידי הרבים נותרה ההבנה, כי את זכות המצוה עצמה, ניתן להכפיל עשרות מונים בעשייתה בשמחה ובטוב לבב!

כי מצוות חג הסוכות, נועדו בראש ובראשונה לחדד בנו ובמחשבתנו את ההבנה וההפנמה, שלהיות יהודי המקיים מצוות, זו סיבה מספקת להיות בשמחה, להיות מאושר, להודות לבורא עולם על הזכות היקרה. נכון, אין את התנאים הגשמיים המיטביים, נכון, אין לנו את ההרגלים שהורגלנו אליהם, אבל אנחנו מקיימים רצון השם, נכנסים באוהל של הקדוש ברוך הוא, וברוך הוא וברוך שמו שבראנו לכבודו!

סוכות הוא זמן שמחתנו לא כי יש בו את כל הצרכים הגשמיים שלנו, אלא ההיפך - דווקא בגלל מה שאין בו... כי הזכות לשמוח לא נתונה רק למי שיושב בסלון מהודר, אלא גם למי שמסתכן ורץ לתפוס ברבע שעה 'כזית' חלה בליל החג, האושר והשמחה שלו - זו הזכות הגדולה והכבירה, זו הזכות האמיתית!

אמיתת מציאות הכורא

דבנו יעקב ב"ד אשר זצוק"ל | בעל הטורים

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו' תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמם ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא

אהבה הדדית בין הבורא לנבוא

הרב יהודה רוזן שליט"א

כל מצוותיה של התורה חביבות הן על מקיימיהן, אך החביבות הנובעת למצוות סוכה עולה על כולן. ידוע על גדולי ישראל שהיו מנשקים את דפנותיה של הסוכה בכניסתם וביציאתם, כביטוי של חיבה.

התורה מנמקת את מצוות סוכה בטעם (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". בגמרא מבואר שסוכות אלו היו ענני כבוד שהקיפו את בני ישראל כל ימי היותם במדבר. תמיהו המפרשים: מדוע ניתנה מצווה מיוחדת כזכר לענני הכבוד, דבר שלא מצאנו בשאר הניסים שנעשו לישראל במדבר, כמו המן או הבאר?

אומנם נראה שקיים שוני מהותי בין המן או הבאר לבין ענני הכבוד. המן והבאר נועדו לספק לעם ישראל את צורכיהם הבסיסיים במדבר. אלמלא הם, לא ניתן היה להתקיים במדבר אפילו ימים אחדים, וקל וחומר במשך ארבעים שנה. אולם לא כך היו ענני הכבוד; גם בלעדיהם היה ניתן להישאר בחיים. המן והבאר אומנם מעידים על יחסו המיוחד של הקדוש ברוך הוא כלפי ישראל ועל דאגתו להם, אך אין הם דומים לחיבה היתרה שניכרה בהענקת ענני הכבוד. יסודה של מצוות סוכה טמון בחיבה שגילה הקדוש ברוך הוא כלפינו דרכה. באותה מידה גם עם ישראל מפגין כלפיה חביבות העולה על כל המצופה, ומקשט אותה באהבה מכל ליבו.

את החיבה הגדולה שרוחש הקדוש ברוך הוא כלפינו בחג הסוכות, ניתן ללמוד גם מהתבוננות במעמדו של חג זה בין שאר מועדי חודש תשרי. בימים הנוראים מתדפקים אנו על דלתותיו של הקדוש ברוך הוא כדלים וכרשים. הן כך אנו אומרים ב"סליחות": "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, דלתיך דפקנו רחום וחנון, נא אל תשיבנו ריקם מלפניך". אנו גם משבחים בשבח זה את הקדוש ברוך הוא בפיוטי הימים הנוראים: "וכל מאמינים שהוא... הפותח שער לדופקי בתשובה". תחינותינו אל הקדוש ברוך הוא מגיעות לשיאן בעת תפילת נעילה, שבה הננו מתחננים מעומק ליבנו: "פתח לנו שער, בעת נעילת שער". אולם מה שונה המצב בחג הסוכות. אז כביכול המלך בכבודו פותח לפנינו את שערינו, ומזמיננו לחסות בצל כנפיו. הסוכה מוגדרת בזוהר הקדוש "צילא דמהימנותא" – צל

מצרים, ושהם זכר לענני הכבוד" (הליכות שלמה סוכות ט, ג וכה"ח, נ).

יש שפסק, שבלי א' אין יוצאים ידי חובה כי אם בפת שיוצאים בה ידי אכילת מצה, ולא ב"עשירה", ומעט מלח מותר וצ"ע (פמ"ג סוס"י תרמ"ג). ואכן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א (מועדים וזמנים א, פ"ו), שיש להדר ולא לאכול ל"כזית" ראשון חלה מתוקה [ולבני ספרד, כמובן, אפילו חלה "חצי מתוקה" אין ברכתה המוציא, כל השנה]. למעשה, אף שהנ"ל הידור בלבד, מכל מקום כתב במטה אפרים תרכ"ה נ"ב: "ומצווה מן המובחר ללעוס ולבלוע בשעת המוציא את כל ה"כזית" ביחד" כבאכילת מצה (ראה משנ"ב תע"ה, ט). ובאלף למטה תרכ"ה, פ"ז שיש לאכול "כזית" ראשון לבדו בלא דג או סלטים, ותוך כדי "אכילת פרס" – 4 דקות.

הכוונה בעת האכילה והישיבה בסוכה

הכוונה לצאת ידי חובת מצוות סוכה כתיקונה, לכוון בעת הברכה האכילה והישיבה: שציונו הבורא לישב בסוכה לזכור יציאת מצרים, וגם זכר לענני כבוד שהקיף הקב"ה את עם ישראל, להגן עליהם מן השרב והשמש, מפני שהתורה כתבה בפירוש "למען ידעו דורותיכם וגו'". ואף שלמעשה, כל שכיון לצאת ידי המצווה בלבד, בדיעבד יצא, מכל מקום יש לאדם לצאת במצווה חביבה זו בדקדוק כדי לצאת ידי כל השיטות (מ"ב תרכ"ה, א). ובמ"ב תע"ז, ה בשם הש"ה: "ראיתי בני עליה, מנשקים הסוכה בכניסתם וביציאתם".

חובת אשה במצוות ישיבת סוכה

בנות ונשים פטורות ממצוות סוכה – כשם שפטורות מכל מצוות עשה שהזמן גרמא, ואעפ"כ, בנות אשכנז כשיושבות בסוכה – רשאיות אף לברך "אשר קדשנו וכו' על ישיבת סוכה (רמ"א תש"מ ומ"ב, א עפ"י שיטת ר"ת בתוס' ר"ה ל"ג ע"א. מאידך, בנות ספרד – אסורות לברך (עפ"י שיטת בעל השו"ע שם), כדברי הרמב"ם: "ואיך תאמר וציוונו, והרי לא ציוונו?"

"מכל מקום, מצווה על כל איש ישראל להושיב אשתו ובני ביתו עמו בסוכה להסתופף בצל השכינה ולהודיעם חסדי ד' עם עמו, כדי שתהיה אהבתו ויראתו על פניהם" (כף החיים תר"מ, ה). ובמנהגי חתם סופר ח, י"א: "כל בניו ובנותיו, חתניו וכלותיו אכלו עמו בסוכה כל ימי החג", ופשוט, שעל ידי ישיבת הנשים בסוכה, על כל פנים בלילה הראשון, מקיימים גם האנשים יותר בהידור "תשבו כעין תדורו".

ברוך הוא לכנסת ישראל. הקדוש ברוך הוא מצידו מאיר פנים ומכניס את ישראל לחסות בצילו, והעם מחזיר לו אהבה תחת אהבה.

קישוט הסוכה וחיבוב המצווה הם סממן היכר חיצוני למתחולל במעמקי נפשות ישראל וברצונם להתקרב לשוכן מרומים.

ארעיות - שמחה שלמה

הרב בניציו נורדמן שליט"א

מסופר על אדם עשיר שהגיע לביקור אצל מרן ה'חפץ חיים' והביע בפניו את השתוממותו מהפשטות בה חי הרב: איך אפשר לגור כך, בחדר שיש בו רק ריהוט מינימלי? ביקש העשיר להבין. בתשובה לתמיהתו, שאלו ה'חפץ חיים': היכן אתה מתגורר כעת? השיב העשיר שהוא מתגורר כרגע במלון, בחדר שיש בו מיטה, ארון, שולחן וכיסא, וברשותי מזוודה קטנה ובה חפצים מעטים. אולם מקום זה אינו ביתי. אני מתגורר בו רק באופן זמני. חיך ה'חפץ חיים' ואמר לו: "אף מקום זה, שאני מתגורר בו, אינו ביתי הקבוע. מתגורר אני בו רק באופן זמני. ביתי הקבוע נמצא בעולם הבא".

מוסר השכל: האדם מטבעו מרגיש כי הוא עומד לחיות בעולם אלף שנה. הרגשה זו גורמת לו להשקיע מאמץ רב בצבירת רכוש, בבניית בתים ובהקדשת זמן לשאר ענייני העולם. אדם שמרגיש כי חייו כאן הם זמניים, חושב פעמיים האם כדאי לו להשקיע משאבים, זמן וכוחות בעבור דבר שהוא עתיד ליהנות ממנו במשך זמן מוגבל בלבד ועיקר משאבי חייו מושקעים בכיוונים הרוחניים הנכונים. ואגב, אדם זה מאושר יותר.

תחשבו שהיו מציעים לכם לקנות בית במחיר נמוך מהמקובל, אך היו חותמים אתכם חוזה כי הבית נמכר למשך 80 שנה בלבד. האם הייתם מסכימים? רוב האנשים לא מסכימים. ומדובר על אנשים בגילאי ה-40. כי כפי שאמרנו, אדם חי בתחושה שהוא הולך להיות כאן בעולם ללא הגבלה. אם אדם היה מפנים בלבו שהחיים בעולם הינם ארעיים, הרי שהוא היה משקיע את המשאבים במקומות הנכונים.

סוכה נותנת לנו את הפרספקטיבה הנכונה. חז"ל ציוו לצאת מבית הקבע ולהתגורר בדירת עראי, והתורה מבקשת דוקא בימים אלו של ה'עראי', את אחת המצוות הקשות ביותר: "ושמחת בחגיך והיית אך שמח". ללמדך, כי דוקא הארעיות של עולם הזה גורמת לאושר ושמחה.

האמונה, ואנו מוזמנים לחסות בצילה במשך שבעה ימים.

אלמלא קדמו לכך הימים הנוראים, לא יכולנו להיכנס לסוכת שלומו של הקדוש ברוך הוא, שהרי לא הכול ראויים לחסות בצילו של המלך. ואולם כיוון שעברו עלינו ראש השנה ויום הכיפורים שבהם נטהרנו מחטאינו ומפשעינו, מסוגלים אנו עתה להיכנס לסוכת הקודש.

זהו אפוא היסוד להידור הסוכה ולכבוד שאנו רוחשים אליה. זו גם הסיבה אנו מקשטים את דפנותיה בפירות ובפרחים נאים ובשאר קישוטים מרהיבי עין. נתח נכבד וחלק בלתי נפרד מהכנת הסוכה ובנייתה היא מלאכת תליית הקישוטים. יש המשקיעים שעות על גבי שעות בעשיית יצירות פאר שיפארו את סוכתם ויחבבו עליהם את השהייה בה.

בימי חודש אלול ובימים הנוראים אנו חוזרים ומשננים במזמור "לדוד ה' אורי וישעי" את הפסוק: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה'... לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו" (תהילים כז, ד). ההימצאות בבית ה' היא פסגת הנועם שאליה מסוגל אדם מישראל לשאוף. שאיפה זו מתגשמת והולכת במידה גדושה בסוכה, ב'צילא דמהימנותא'.

מפיה של כנסת ישראל נשמע הפסוק המופיע בשיר השירים (א, ד): "הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה בך". רשות הכניסה לחדריו של המלך גורמת מטבעה לרשפי אש קודש של התלהבות ובקשת קרבתו של ה'.

מפאת חשיבותה של הסוכה, משכן השכינה – מלבד מה שאנו מקשטים ומייפים אותה עלינו להקפיד שתישמר נקייה ומכובדת כיאה לבית ה'. לא נשאיר בסוכה כלים מלוכלכים או שבורים אלא נפנה אותם מיד; נקפיד שתהיה פרוסה על השולחן מפה יפה ונקייה, ושכל המראה של הסוכה ישר כבוד.

שפע וברכה מעניק הקדוש ברוך הוא לברואים בעולמו: חיים ובריאות, כישורים וכישרונות, עושר וכבוד. כל אלו אינם אלא פרטים מתוך המכלול הרחב של הטובה שבה מתברכים בני האדם. ואולם מכל קנייני תבל בוחר היהודי רק את קרבת הבורא, שהיא התשורה החשובה לו מכול. ובשעה שהוא זוכה לקרבה מופלאה זו הוא שרוי בשמחה מאין כמותה: "וישמחו כל חוסי בך, לעולם ירננו" (תהילים ה, יב). החסות בצל כנפי השכינה היא הנוסכת באדם שמחת נפש שאין כדוגמתה בעולם החומר. לכל זאת זוכה עם ישראל בחג הסוכות.

חג הסוכות וכל עניינה של הסוכה מעידים ומכריזים על האהבה ההדדית שבין הקדוש